

Sylwia Górzna

Dialog chrześcijańsko-muzułmański w Polsce

Nurt SVD 44/2 (128), 211-225

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Dialog chrześcijańsko-muzułmański w Polsce

Sylwia Górzna

Absolwentka Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, specjalizacja: Politologia (międzynarodowe stosunki polityczno-gospodarcze) oraz Dziennikarstwo (komunikacja społeczna). Napisała rozprawę doktorską pod kierunkiem imama prof. dr. hab. Selima Chazbijewicza, *Polityczny wymiar dialogu Kościoła katolickiego z islamem i judaizmem w okresie pontyfikatu Jana Pawła II*.

Dialog międzyreligijny to „spotkanie umysłów i serc pomiędzy wyznawcami różnych religii i między samymi religiami”¹, stanowi pozytywne *novum* w relacjach między religiami, służy budowie lepszego świata. Temat tego dialogu jest aktualny, domaga się – zwłaszcza w obecnym stuleciu – podjęcia głębszej refleksji, wszak dzięki niemu ludzkość może żyć w pojednaniu i pokoju. Autorka zamierza przekonać w niniejszym studium, iż powinniśmy prowadzić dialog z wyznawcami islamu, wzorując się szczególnie na postawie dialogicznej Ojca Świętego Jana Pawła II², który prowadził dialog z każdym, bez względu na wyznawaną religię czy światopogląd. Przedstawi w artykule różne organizacje i inicjatywy na rzecz dialogu chrześcijańsko-muzułmańskiego w Polsce.

Od ponad 600 lat Polskę zamieszkuje Tatarzy³ wyznający islam⁴ (szkoły hanafickiej), istnieją też inne muzułmańskie ugrupowania,

¹ Zob. E. Sakowicz, *Pryncypia dialogu Kościoła katolickiego z religiami Dalekiego Wschodu i Indii w świetle nauczania Soboru Watykańskiego II oraz dokumentów posoborowych*, Warszawa 2006, s. 46, przyp. 2.

² Zob. T. Michel, M. Fitzgerald (red.), *Recognize the Spiritual Bonds which Unite Us. 16 years of Christian-Muslim Dialogue*, Vatican City 1994; E. Sakowicz (red.), *Islam w dokumentach Kościoła i nauczaniu Jana Pawła II (1965-1996)*, Warszawa 1997.

³ Zob. P. Borawski, A. Dubiński, *Tatarzy polscy. Dzieje, obrzędy, legendy, tradycje*, Warszawa 1986.

⁴ Zob. A. Skowron-Nalborczyk, *Islam w Polsce*, [w:] S.B. Brzuszek i in. (red.), *Od*

np. szyici⁵. Wyznawcami islamu są również przybyli w ostatnich latach obcokrajowcy – m.in. Turcy, Bośniacy, Arabowie⁶. Obecnie znaczący jest napływ uciekinierów z Czeczenii⁷. Ponad 5 tysięcy osób pochodzenia tatarskiego formalnie przynależy do Muzułmańskiego Związku Religijnego w RP (MZR)⁸. Tatarzy znajdują się głównie w Białostoccie; w innych województwach w znacznym rozproszeniu, także na Litwie i Białorusi⁹.

Należy podkreślić, iż Tatarzy polscy służyli chrześcijańskiej ojczyźnie, a nawet modlili się do Allaha o pomyślność dla polskiego, chrześcijańskiego władcy i narodu. Tatarki litewskie pielgrzymowały do Ostrej Bramy w Wilnie, aby błagać Maryję o dar macierzyństwa. Są to bezprecedensowe świadectwa dialogu międzyreligijnego¹⁰.

W naszym kraju islam¹¹ reprezentują, poza wspomnianym Muzułmańskim Związkiem Religijnym, dwa związki o kierunku szyickim: Stowarzyszenie Jedności Muzułmańskiej (od 1937 roku, zarejestrowane ponownie w roku 1991) i Stowarzyszenie Braci Muzułmańskich (od 1976 roku) – liczące po kilkudziesięciu członków¹².

Muzułmański Związek Religijny w RP jest najwyższą z punktu widzenia prawa polskiego organizacją wyznaniową muzułmanów polskich. Powstał w 1925 roku, zaś jego zwierzchnikiem, muftim, został Jakub Szynkiewicz¹³. Po reorganizacji działalnością Związku kieruje Najwyższe Kolegium z siedzibą w Warszawie. Podlega mu 7 gmin wyznaniowych: w Białymstoku, Gorzowie Wielkopolskim, Gdańsku, Warszawie, Kruszynianach, Bohonikach i Poznaniu. Dysponuje meczetami

krucjat ku spotkaniu z muzułmanami w duchu św. Franciszka z Asyżu, Warszawa-Rzym 2005, s. 191-215.

⁵ E. Sakowicz, *Dialog Kościoła z islamem według dokumentów soborowych i posoborowych (1963-1999)*, Warszawa 2000, s. 201.

⁶ Z. Bielecki, *Nie jeden Dzień Islamu*, [w:] „Więź”, nr 3, marzec 2003, s. 52.

⁷ A. Skowron-Nalborczyk, *Islam jako polska religia?*, [w:] „Więź”, nr 6, czerwiec 2007, s. 112.

⁸ E. Sakowicz, *Dialog Kościoła...*, dz. cyt., s. 202.

⁹ A. Zaborski (red.), *Islam i chrześcijaństwo. Materiały z sympozjum (Kraków, 12-14 kwietnia 1994)*, Kraków 1995, s. 141.

¹⁰ S.B. Brzuszek, Z.M. Styś (red.), *Dialog chrześcijan z wyznawcami innych religii za wzorem św. Franciszka z Asyżu*, Warszawa-Rzym 2006, s. 214-215.

¹¹ Zob. M.M. Dziekan, Z. Poniatowski, *Islamistyka w Polsce*, [w:] „Signa Temporis”, z. 1, 1991, s. 143-218.

¹² H. Zimoń (red.), *Dialog międzyreligijny*, Lublin 2004, s. 78.

¹³ *Muzułmański Związek Religijny w RP*, www.dziedzictwo.ekai.pl/text.show?id=19/ [dostęp: 28.04.2007].

w Kruszynianach i Bohonikach¹⁴ oraz nowym meczetem otwartym w 1990 roku w Gdańsku. Od 1990 roku Muzułmański Związek Religijny w RP działa aktywnie na polu wydawniczym, przede wszystkim w koordynacji ze Związkiem Tatarów Polskich w RP¹⁵. Od marca 2004 roku, po raz pierwszy po II wojnie światowej, obsadzono stanowisko Muftiego RP – został nim imam Białegostoku, Tomasz Miśkiewicz¹⁶.

Związek Tatarów Polskich w RP reprezentuje interesy Tatarów w naszym kraju. Organizację założono w 1992 roku, a jej siedziba znajduje się w Białymstoku. Związek Tatarów Polskich konsoliduje środowiska tatarskie w Polsce, na Białorusi i Litwie, prowadzi też działalność wydawniczą – zainicjował wydawanie od 1993 roku „Rocznika Tatarów Polskich”, publikuje również inne poświęcone Tatarom wydawnictwa. Działaczami Związku są: imam Selim Chazbijewicz, Ali Miśkiewicz, Stefan Mucharski¹⁷.

Departament Wyznań i Mniejszości Narodowych MSWiA zarejestrował w styczniu 2004 roku drugi muzułmański związek wyznaniowy – Ligę Muzułmańską, założoną w roku 2001. Jej członkami mogą być nie tylko polscy obywatele i osoby posiadające kartę stałego pobytu, ale także osoby z prawem pobytu czasowego. Większy odsetek członków, w porównaniu z Muzułmańskim Związkiem Religijnym w RP, stanowią osoby pochodzenia obcego¹⁸. Wydaje się, że powstanie Ligi jest wynikiem pojawienia się napięć pomiędzy polskimi muzułmanami pochodzenia tatarskiego a przybyszami, w większości arabskiego pochodzenia, praktykującymi islam w odmienny sposób¹⁹.

Pozostałe skupiające polskich muzułmanów organizacje działają jako stowarzyszenia, tj. Stowarzyszenie Studentów Muzułmańskich (od 1989 roku), Związek Muzułmanów Polskich (od 1991 roku), Muzułmańskie Stowarzyszenie Kształtowania Kulturalnego (od 1990 roku)²⁰.

¹⁴ A. Skowron-Nalborczyk, *Islam jako...*, dz. cyt., s. 113.

¹⁵ B. Kaczorowski (red.), *Muzułmański Związek Religijny w RP*, [w:] *Wielka Encyklopedia PWN*, t. 18, Warszawa 2003, kol. 237.

¹⁶ A. Skowron-Nalborczyk, *Islam w Polsce*, www.wiez.com.pl/islam/index.php?id=24/ [dostęp: 20.05.2007].

¹⁷ B. Kaczorowski (red.), *Związek Tatarów Polski w RP*, [w:] *Wielka Encyklopedia PWN*, t. 30, Warszawa 2005, kol. 471.

¹⁸ A. Skowron-Nalborczyk, *Islam w Polsce*, www.wiez.com.pl/islam/index.php?id=24/, dz. cyt.

¹⁹ Tenże.

²⁰ Tenże.

W Polsce dialog z islamem przejawia się zwłaszcza w kontaktach kulturowo-religijnych, w pracy naukowo-badawczej i w świętowaniu ważnych rocznic narodowych oraz uroczystości patriotycznych. W dziejach powojennej Polski można wyróżnić jego dwie płaszczyzny: kulturową i religijną. W dialogu tym uczestniczą środowiska świeckie i religijne²¹.

W 1980 roku w nabożeństwie, które rozpoczynało Tydzień Modlitw o Jedność Chrześcijan, w kościele św. Anny w Warszawie, uczestniczyli imam Mahmud Taha Żuk ze Stowarzyszenia Jedności Muzułmańskiej i imam dyplomatów muzułmańskich akredytowanych w Polsce, Nazi Barber²². W latach 80. imam Żuk wziął udział w przygotowawczych pracach, zmierzających do realizacji budowy Świątyni Pokoju na Majdanku. Jedną spośród siedmiu wydzielonych części kaplic miała być muzułmańska²³.

Zgromadzenie Księży Werbistów zorganizowało w 1985 roku Dzień Muzułmański w ramach Pieniężnieńskich Spotkań z Religiami²⁴. Spotkanie poprzedziła trzymiesięczna, trwająca od 16 czerwca do 27 września, wystawa o Koranie. Zaprezentowała ją Muzeum Misyjno-Etnograficzne przy Seminarium Duchownym w Pieniężnie, a jej celem było zapoznanie polskich katolików z Koranem i przybliżenie tradycji religijnych wyznawców islamu²⁵. Główny organizator, ojciec Eugeniusz Śliwka SVD, zaznaczył, iż ten dzień „pomyślany jako kolokwium o szczególnym charakterze naukowym, był pierwszym tego typu spotkaniem o szczególnie – dla katolików i muzułmanów polskich – szerokim zasięgu i programie”²⁶.

1 września 1989 roku, w rocznicę wybuchu II wojny światowej, doszło do najważniejszego wydarzenia na płaszczyźnie dialogu międzyreligijnego w Polsce: był to obchodzony w Warszawie Dzień Modlitw o Pokój. Na zaproszenie Prymasa Polski, kardynała Józefa Glempa oraz włoskiej Wspólnoty Idziego spotkali się na Placu Zamko-

²¹ E. Sakowicz, *Dialog chrześcijaństwa i islamu w Polsce*, [w:] „Collectanea Theologica”, nr 4, 1996, s. 192.

²² Tenże, s. 201-202.

²³ Tenże, s. 202; tenże, *Czy możliwy jest dialog Kościoła z islamem?*, [w:] „Annales Missiologicae Posnanienses”, t. 12, Poznań 2001, s. 105.

²⁴ E. Sakowicz, *Islam a chrześcijaństwo*, [w:] S. Wielgus (red.), *Encyklopedia katolicka*, t. 7, Lublin 1997, kol. 513; tenże, *Dialog Kościoła...*, dz. cyt., s. 202.

²⁵ W. Nowak, J.J. Pawlik (red.), *Islam w Europie Wschodniej. Historia i perspektywy dialogu. Materiały Konferencji Naukowej w Olsztynie (26 stycznia 2001)*, Olsztyn 2001, s. 98.

²⁶ Tamże, s. 98, przyp. 18.

wym przedstawiciele chrześcijaństwa, islamu, judaizmu, buddyzmu, hinduizmu, dżinizmu, zoroastryzmu i sintoizmu, aby dać świadectwo wspólnemu zaangażowaniu się religii świata na rzecz pokoju²⁷.

Jesienią 1991 roku na terenie byłego obozu koncentracyjnego na Majdanku w Lublinie został ustawiony kamień. Na przytwierdzonej do niego tablicy widnieje napis: „W tym miejscu ma powstać Świątynia Pokoju jako nadzieja ludzkiego braterstwa. Majdanek IX 1991”²⁸. Na umieszczonym obok dzwonie można natomiast przeczytać słowa: „Znak pojednania, dar od chrześcijan i żydów z NRD”²⁹. Już ponad 10 lat wcześniej zrodziła się idea Świątyni Pokoju, która miała stanąć w miejscu ucieleśnienia nienawiści zrodzonej przez totalitarny system faszyzmu, być wspólnym świadectwem ludzi różnych religii połączonych cierpieniem oraz wyrażać jedność wszystkich ludzi, dzieci jednego i jedyne Boga. Ze względu na ogromne trudności doszło ostatecznie do wyciszenia całości przedsięwzięć i planów³⁰.

19 maja 1993 roku w Państwowym Muzeum na Majdanku w Lublinie odbyło się sympozjum naukowe pt. *Religie i Pokój*³¹. Jego pomysłodawcą był Eugeniusz Sakowicz³², który przedstawił referat wprowadzający w „tu i teraz”, nadając wystąpieniu tytuł w postaci pytania: *Majdanek: miejsce męczeństwa – miejscem pokoju?*³³. Ponadto przemawiali m.in. uczeń Karola Wojtyły, Andrzej Szostek, nt. *Czyniący pokój – Synami Bożymi*, Stanisław C. Napiórkowski z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego nt. *Religie a pokój. Doświadczenia asyjskie*³⁴; Mahmud Taha Żuk, naczelny imam wspólnoty muzułmańskiej w Polsce, zarysował wizję pokoju według islamu w referacie *Kościół a światowy*

²⁷ *Światowy Dzień Modlitw o Pokój*, <http://lubin.benedyktyni.pl/przeczytaj/buddyzm.sthm/> [dostęp: 07.06.2007].

²⁸ E. Sakowicz, *Majdanek świątynią pokoju*, [w:] „Przegląd Katolicki”, nr 2, 1992, s. 15.

²⁹ Tenże.

³⁰ Tenże.

³¹ Zob. tenże (red.), *Religie i pokój. Materiały z Sympozjum Naukowego w Państwowym Muzeum na Majdanku w Lublinie (19 maja 1993 roku)*, Lublin 1994; tenże (red.), *Religie o drogach pokoju i bezdrożach wojny – Religions on Roads of Peace and Unbeaten Tracks of War*, Lublin 1995.

³² Eugeniusz Sakowicz zajmuje się dialogiem międzyreligijnym, a zwłaszcza dialogiem katolicyzmu z islamem. Jest konsultorem Rady ds. Dialogu Religijnego przy Konferencji Episkopatu Polski.

³³ E. Sakowicz, *Religie i pokój. Sympozjum naukowe w Państwowym Muzeum na Majdanku w Lublinie (19 maja 1993)*, [w:] „Biuletyn Ekumeniczny”, nr 2, 1993, s. 12-13.

³⁴ Tenże, s. 14.

pokój, zaś Stanisław Krajewski zapoznał zebranych z tematem *Żydowskie spojrzenie na pokój*³⁵. Rozważania nad pokojem, religią, wojną zostały zakończone modlitwą³⁶.

W Krakowie w dniach 12-19 sierpnia 1994 roku odbyła się konferencja pt. *Światowe kolokwium Chrześcijaństwo – Islam*. Jej organizatorami byli: Konsulat Generalny Francji w Krakowie, Uniwersytet Jagielloński i Papieska Akademia Teologiczna. Polskich muzułmanów reprezentował Maciej Konopacki, który wygłosił referat pt. *Ludzka communio w doświadczeniu międzyreligijnym: muzułmanie w otoczeniu chrześcijan w Polsce*³⁷.

W Gdańsku w dniach 17-19 listopada 1994 roku miało z kolei miejsce spotkanie *Biblia – Koran. Spotkanie ksiąg i ludzi*, zorganizowane przez: Fundację *Pro Arte Sacra*, Duszpasterstwo Środowisk Twórczych, Muzułmańską Gminę Wyznaniową w Gdańsku, Stowarzyszenie Studentów Muzułmańskich w Polsce oraz Uniwersytet Gdański. 17 listopada odbyło się spotkanie i dyskusja na Uniwersytecie Gdańskim, zaś 18 listopada – wspólna biesiada w kościele św. Bartłomieja pod hasłem: *Muzułmanie w kościele*. Spotkanie 19 listopada poświęcono tematowi *Chrześcijaństwo w meczecie*³⁸.

Polscy muzułmanie czynnie uczestniczą w obchodach różnych rocznic związanych z martyrologią Polski bądź z patriotycznymi wydarzeniami, np. w 1995 roku brali udział w obchodach 50. rocznicy oswobodzenia obozu Auschwitz-Birkenau³⁹. 17 września tegoż roku imam Selim Chazbijewicz modlił się w Warszawie podczas odsłonięcia pomnika poświęconego pomordowanym na Wschodzie⁴⁰.

Kolejną ważną inicjatywą na rzecz omawianego dialogu jest Rada Wspólna Katolików i Muzułmanów (RWKM) powstała 13 czerwca 1997 roku, siódmego dnia miesiąca *Satar* (tzn. nowonarodzony) 1418 roku według muzułmańskiego kalendarza, podczas międzyreligijnego spotkania w ramach Dni Tatarów w Warszawie, w Stołecznym Centrum Islamu (jej początkowa nazwa to Rada Chrześcijan i Muzułmanów)⁴¹. Zgodzono się na prośbę strony muzułmańskiej, aby ograniczyć udział strony chrześcijańskiej do Kościoła katolickiego, co odzwiercie-

³⁵ Tenże, s. 16-17.

³⁶ Tenże, s. 18.

³⁷ W. Nowak, J.J. Pawlik (red.), *Islam w Europie ...*, dz. cyt., s. 118.

³⁸ Tamże, s. 117.

³⁹ E. Sakowicz, *Dialog Kościoła...*, dz. cyt., s. 202.

⁴⁰ Tenże, *Islam a chrześcijaństwo*, dz. cyt., kol. 513.

⁴¹ Z. Bielecki, *Rada Wspólna Katolików i Muzułmanów - informacja ogólna*, [w:] „Biuletyn Ekumeniczny”, nr 1, 2001, s. 55.

dla zmiana nazwy⁴². Członkami Rady są zwłaszcza muzułmanie i katolicy zamieszkali w Polsce, a także poza jej granicami, np. na Białorusi i Litwie⁴³. Jest ona pomysłodawcą Dnia Islamu, organizuje sesje naukowe, wydaje oświadczenia, prowadzi akcje charytatywne⁴⁴. To jedyna taka organizacja na świecie⁴⁵.

Fundacja i Dzieło Odbudowy Miłości D.O.M. była inicjatorem i współorganizatorem Dni Tatarów w Warszawie oraz powołania Rady Wspólnej Katolików i Muzułmanów. W grudniu 1994 roku Fundacja postanowiła pomóc ofiarom wojny w Czeczenii. Na początku 1995 roku wyruszyły do tego kraju cztery samodzielne konwoje. Pomoc z Polski wynosiła blisko pół miliona dolarów⁴⁶.

Rada Wspólna Katolików i Muzułmanów została zarejestrowana 10 lutego 1998 roku przez Sąd Wojewódzki w Warszawie. 13 marca 1998 roku na pierwszym Walnym Zgromadzeniu wybrano jej władze. Zdzisław Bielecki ze strony katolickiej i Selim Chazbijewicz ze strony muzułmańskiej zostali jej pierwszymi współprzewodniczącymi, a Sekretarzem Generalnym Rady – muzułmanin, publicysta Maciej Kono-packi⁴⁷. Ksiądz biskup Władysław Miziołek uczestniczył w pracach Rady do jej powstania, desygnowany do niej przez Prymasa Polski, kardynała Józefa Glempa. Miejsce biskupa Miziołka (zmarłego 12 maja 2000 roku) zajął ksiądz biskup Tadeusz Pikus, delegat Konferencji Episkopatu Polski ds. Dialogu Katolików i Muzułmanów⁴⁸. Od marca 2007 roku delegatem tym jest biskup Romuald Kamiński⁴⁹.

13 marca 2008 roku w dziesięciolecie istnienia Rady Wspólnej Katolików i Muzułmanów jej członkowie spotkali się na jubileuszowym Walnym Zgromadzeniu. Przeprowadzono wówczas wybory nowych władz Rady. Współprzewodniczącymi zostali: ze strony muzuł-

⁴² W. Nowak, J.J. Pawlik (red.), *Islam w Europie ...*, dz. cyt., s. 99.

⁴³ *Rada Wspólna Katolików i Muzułmanów*, www.arabia.pl/content/view/282065/2/ [dostęp: 20.05.2007].

⁴⁴ S. Pawłowski, *Ekumenizm w Polsce - 40 lat po Soborze*, [w:] „Biuletyn Ekumeniczny”, nr 2, 2006, s. 79.

⁴⁵ *Dzień Islamu*, www.brewiarz.katolik.pl/czytelnia/islam.php3/ [dostęp: 28.04.2007].

⁴⁶ Z. Bielecki, *Refleksje o dialogu chrześcijańsko-muzułmańskim w Polsce i na świecie oraz powołaniu Rady Chrześcijań i Muzułmanów*, [w:] „Biuletyn Ekumeniczny”, nr 4, 1997, s. 80-81.

⁴⁷ *Rada Wspólna Katolików i Muzułmanów*, www.muzułmanie.pl/imprezy.php?id_im=dzis0301/ [dostęp: 15.03.2008].

⁴⁸ W. Nowak, J.J. Pawlik (red.), *Islam w Europie ...*, dz. cyt., s. 99.

⁴⁹ S. Chazbijewicz, Z. Bielecki, *Rada Wspólna Katolików i Muzułmanów*, www.arabia.pl/content/view/289405/2/ [dostęp: 07.02.2008].

mańskiej Artur Konopacki, a ze strony katolickiej Adam Wąs (członek Komitetu ds. Dialogu z Religiami Niechrześcijańskimi). Do Zarządu Głównego wybrano też Agatę Skowron-Nalborczyk – pracownika naukowego Uniwersytetu Warszawskiego, orędowniczkę porozumienia międzyreligijnego⁵⁰.

Dla rozwoju dialogu chrześcijańsko-muzułmańskiego w Polsce bardzo ważnym wydarzeniem okazało się spotkanie Ojca Świętego Jana Pawła II z muzułmanami 10 czerwca 1999 roku w Drohiczynie. Miało ono miejsce podczas kolejnej papieskiej pielgrzymki do naszego kraju, doszło zaś do skutku dzięki staraniom m.in. Rady Wspólnej Katolików i Muzułmanów oraz Muzułmańskiego Związku Religijnego w RP⁵¹. Po nabożeństwie Ojciec Święty przyjął procesję z darami, wśród których znalazła się, wręczona przez muzułmanów, tablica z wizerunkami najważniejszych meczetów dawnego państwa polskoliteńskiego. Jej napis głosił: „Muzułmanie polscy dziękują Kościołowi katolickiemu, który uosabia Jego Świątobliwość, za 600 lat tolerancji religijnej w stosunku do wyznawców islamu w kraju chrześcijańskim”⁵². Na koniec liturgii papież powiedział: „Cieszymy się z obecności braci muzułmanów. Łączy nas z nimi wspólne dziedzictwo wiary Abrahama”⁵³.

W czerwcu 2000 roku Rada Wspólna Katolików i Muzułmanów podjęła uchwałę, w której stwierdza, iż, nadając papieżowi – przyznawany corocznie osobom szczególnie oddanym idei dialogu chrześcijańsko-muzułmańskiego – tytuł „Człowieka Dialogu”, „widzi w osobie Jana Pawła II wzór człowieka dialogu XXI wieku”⁵⁴.

Współprzewodniczący Rady Wspólnej Katolików i Muzułmanów, Zdzisław Bielecki i Selim Chazbijewicz, w wydanym 11 maja 2001 roku oświadczeniu dziękowali Janowi Pawłowi II i wyrażali radość z jego odwiedzin meczetu Omajjadów w Damaszku w dniu 6 maja 2001 roku. Wizyta ta oraz spotkanie z Wielkim Muftim i innymi muzułmanami stanowiła inspirację dla dalszych działań Rady⁵⁵.

⁵⁰ M. Czachorowski, *Nowe władze Rady Wspólnej Katolików i Muzułmanów*, www.arabia.pl/content/view/291559/1/ [dostęp: 30.03.2008].

⁵¹ W. Nowak, J.J. Pawlik (red.), *Islam w Europie ...*, dz. cyt., s. 117.

⁵² *Drohiczyn*, [w:] G. Polak (red.), *Wielka Encyklopedia Jana Pawła II*, t. 2, Warszawa 2005, s. 61.

⁵³ W. Miziołek, *VII Pielgrzymka Jana Pawła II do Ojczyzny*, [w:] „Biuletyn Ekumeniczny”, nr 2, 1999, s. 18.

⁵⁴ *Rada Wspólna Katolików i Muzułmanów*, www.arabia.pl/content/view/282065/2/, dz. cyt.

⁵⁵ Z. Bielecki, S. Chazbijewicz, *Oświadczenie Rady Wspólnej Katolików i Muzułma-*

Po zamachu w Nowym Jorku na World Trade Center (WTC) 11 września 2001 roku 19 października tegoż roku Rada wydała oświadczenie, w którym wyraziła głębokie ubolewanie i współczucie każdemu cierpiącemu z powodu terroryzmu. Strona muzułmańska podkreśliła, że samobójstwo jest niewybaczalnym grzechem, a popełniający samobójcze ataki terrorystyczne stawiają się poza islamem; zaprotestowała także przeciwko przenoszeniu konfliktów politycznych i gospodarczych na płaszczyznę stosunków religijnych⁵⁶.

Na uwagę zasługuje konferencja naukowa⁵⁷ pt. *Islam w Europie Środkowo-Wschodniej. Historia i współczesność dialogu religii*, która odbyła się w dniach 21-22 listopada 2000 roku na Uniwersytecie Warszawskim⁵⁸. Chrześcijanie i muzułmanie zebrali się na wspólnej modlitwie, którą rozpoczął ksiądz biskup Tadeusz Pikus; dała ona możliwość przeżycia własnej wiary – jedności z innymi dziećmi tego samego Boga⁵⁹.

Kolejną inicjatywą jest Dzień Islamu, który obchodzono po raz pierwszy w Polsce 26 stycznia 2001 roku. Episkopat Polski zdecydował o jego ustanowieniu w czasie zebrania plenarnego w Kołobrzegu w październiku 2000 roku⁶⁰. Adam Wąs, dyrektor Centrum Dialogu Kultur i Religii w Pieniężnie, zwrócił uwagę, że istnienie tego Dnia jest ewenementem na światową skalę⁶¹. Dalszy rozwój wypadków na świecie, m.in. zamach na WTC, pokazują, jak dalekowzrocza była ta inicjatywa⁶².

II Dzień Islamu w 2002 roku miał miejsce w sanktuarium św. Andrzeja Boboli w Warszawie⁶³. Przy tym sanktuarium odbywał się również III (26 stycznia 2003 roku)⁶⁴ oraz IV (26 stycznia 2004 roku)⁶⁵

nów, [w:] „Biuletyn Ekumeniczny”, nr 2, 2001, s. 56.

⁵⁶ S. Pawłowski, *Ekumeniczne wydarzenia roku 2001*, [w:] „Biuletyn Ekumeniczny”, nr 1, 2002, s. 25.

⁵⁷ W. Nowak, J.J. Pawlik (red.), *Islam w Europie ...*, dz. cyt., s. 100, przyp. 19.

⁵⁸ Tamże, s. 100, przyp. 20.

⁵⁹ A. Skowron-Nalborczyk, S. Grodź, *Islam i chrześcijaństwo. Historia, dialog, współczesność*, [w:] „Collectanea Theologica”, nr 1, 2003, s. 195.

⁶⁰ S. Pawłowski, *Ekumenizm w Polsce - 40 lat po Soborze*, [w:] „Biuletyn Ekumeniczny”, nr 2, 2006, s. 78-79.

⁶¹ A. Wąs, *Nie należy spodziewać się cudów. Rozmowę przeprowadziła G. Michalec*, [w:] „Dziennik Elbląski”, 26.01.2007, s. 2.

⁶² S. Pawłowski, *Ekumenizm w Polsce - 40 lat po Soborze*, dz. cyt., s. 79.

⁶³ W. Adamczewski, *Dzień Islamu w Polsce - historia i doświadczenia*, www.forum-znak.org.pl/index.php?t=studia&id=54/ [dostęp: 20.05.2007].

⁶⁴ J. Stępień, *Dzień Islamu - po raz trzeci w Kościele katolickim w Polsce*, www.pah.org.pl/9593.htm/ [dostęp: 20.05.2007].

⁶⁵ J. Piasecka, *Dzień Islamu w Polsce*, www.oecumene.radiovaticana.org/pol/

Dzień Islamu, zaś V (25 stycznia 2005 roku) – w Misyjnym Seminarium Duchownym Księży Werbistów w Pieniężnie⁶⁶.

Kolejny, VI Dzień Islamu odbył się w auli „Bobolanum” Papieskiego Wydziału Teologicznego pod znakiem pamięci o Janie Pawle II. Rada Wspólna Katolików i Muzułmanów podkreśliła, iż hołd Papieżowi oddają także muzułmanie, „dla których stał się nadzieją na pokój i wzajemne podanie sobie ręki przez dwie religie i cywilizacje pomimo politycznych i militarnych konfliktów toczących się w Azji, Afryce, Europie, pomimo tragedii w Nowym Jorku, na przekór siłom dążącym do konfrontacji”⁶⁷.

Metropolita gnieźnieński, arcybiskup Henryk Muszyński podjął tradycję organizowania Zjazdów Gnieźnieńskich – wydarzeń ważnych w dziedzinie duchowej i politycznej w skali europejskiej. Na uwagę zasługuje VI Zjazd Gnieźnieński (16-18 września 2005 roku), ponieważ różnił się od poprzednich otwarciem na islam i judaizm. Nie można bowiem mówić o europejskim dziedzictwie bez odwołania do wkładu, jaki wnieśli weń muzułmanie i żydzi. 17 września wieczorem na rynku w Gnieźnie odbyła się pierwsza na ziemiach polskich Wzajemna Modlitwa Żydów, Chrześcijan i Muzułmanów⁶⁸.

W dniach 15-17 czerwca 2007 roku miał natomiast miejsce VII Zjazd Gnieźnieński pod hasłem *Człowiek drogą Europy. Jak czynić nasz świat bardziej ludzkim?*⁶⁹. Ekumeniczny wymiar Zjazdu rozszerzono o dialog międzyreligijny. Pokój w Europie oraz zachowanie jej duchowego oblicza wymaga bez wątpienia troski ze strony wyznawców różnych religii. W Gnieźnie ich przedstawiciele odpowiadali na pytanie: „Kim jest człowiek?” i podjęli debatę o przyszłości kontynentu europejskiego⁷⁰.

27 października 2006 roku autorka uczestniczyła w spotkaniu *Asyż w Gdańsku*, przygotowanym z okazji 20. rocznicy zwołanego przez Jana Pawła II w 1986 roku modlitewnego spotkania międzyreligijne-

Articolo.asp?c=3716/ [dostęp: 20.05.2007].

⁶⁶ M. Lisak, *V Dzień Islamu w Polsce*, www.oecumene.radiovaticana.org/pol/Articolo.asp?c=26533/ [dostęp: 20.05.2007].

⁶⁷ *Kościół w Polsce 2006*, [w:] „Wiadomości KAI”, nr 1, 2007, s. 4.

⁶⁸ M. Przciszewski, *Historia Zjazdów Gnieźnieńskich*, www.zjazd.eu/zjazd/historia.htm/ [dostęp: 20.05.2007]. Zob. T. Halík, *Modlitwa tego wieczoru*, tłum. T. Dostatni, [w:] „Więź”, nr 11, listopad 2005, s. 41-45.

⁶⁹ VII Zjazd Gnieźnieński „Człowiek drogą Europy”, http://ddmgniezno.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=226&Itemid=39/ [dostęp: 10.07.2007].

⁷⁰ Tenże.

go w Asyżu. Ojcowie franciszkanie zorganizowali Modlitwę o Pokój z udziałem wyznawców judaizmu, muzułmanów i chrześcijan. Chrześcijańskie wspólnoty były reprezentowane przez: Kościół Rzymskokatolicki, Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny w RP oraz Kościół Ormian w Polsce. Rabin Burt Schuman przewodził modlitwie w imieniu żydowskiej wspólnoty, zaś imam honorowy Selim Chazbijewicz reprezentował muzułmanów. Podczas spotkania nastąpiło przekazanie lamp oliwnych przy drzewie oliwnym przywiezionym z Asyżu, miasta św. Franciszka. Ponadto w Muzeum Narodowym została otwarta wystawa *10 Sprawiedliwych*, a swoje wykłady wygłosili zaproszeni goście: ojciec Maksymilian Mizi (Asyż), Jakub Szadaj (Gdańsk), profesor Selim Chazbijewicz, ojciec profesor Celestyn Stanisław Napiórkowski, ojciec Irenaus Totzke (Abtei Niederaltaich). Uroczystość zakończono „pięśnią o pokój” i agapą.

Autorka wzięła także udział w obchodach VII Dnia Islamu w Kościele Katolickim w Polsce w dniu 26 stycznia 2007 roku, odbywających się w Domu Rekolekcyjnym „Amicus” im. ks. Jerzego Popiełuszki, przy parafii św. Stanisława Kostki w Warszawie. Biskup Romuald Kamiński, Przewodniczący Komitetu ds. Dialogu z Religiami Niechrześcijańskimi Rady ds. Dialogu Międzyreligijnego Konferencji Episkopatu Polski, przywitał zaproszonych gości – m.in.: biskupa Tadeusza Pikusa, muftiego Tomasza Miśkiewicza, przedstawiciele ambasad państw muzułmańskich w naszym kraju i innych. Pozdrowił zgromadzonych słowami: „Pokój Wam, Pokój temu Domowi”. Wspomniał spotkanie św. Franciszka z sułtanem Al-Kamilem w 1219 roku: sułtan zabrał ze sobą tylko jeden bezcenny dar – radość ze spotkania, na które postawił wszystko, pokładając ufność w człowieku, będącym przecież Bożym stworzeniem, wierzącym w Boga. Wydarzenie przybrało zatem kształt uczucia braterstwa. Ponadto biskup Kamiński podkreślił wkład Jana Pawła II w dialog międzyreligijny i wagę spotkania papieża z muzułmańskimi przywódcami religijnymi w Dakarze w 1992 roku. Powiedział, że celem dialogu jest, aby wyznawcy różnych religii i poglądów mogli żyć razem w pokoju, którego budowanie na ziemi jest w pewnym sensie przybliżaniem Królestwa Bożego. Drugim celem jest zaś współpraca dla dobra ludzkości, ponieważ potrzebujemy współdziałania poszczególnych religii w rozwiązywaniu problemów ludzkości.

Spotkanie w ramach VII Dnia Islamu przebiegało pod hasłem *Abraham – Ojcem Wiary*. Rozpoczęło się dyskusją panelową o roli Abrahama w obu tradycjach religijnych. Eugeniusz Sakowicz reprezentował stronę chrześcijańską i katolicką, stronę muzułmańską – Józef Konoński. Jak stwierdził Eugeniusz Sakowicz, „im bardziej będziemy

zbliżać się do Abrahama i naśladować go, tym bardziej będziemy się zbliżać do siebie nawzajem”⁷¹. Józef Konopacki zauważył, że Abraham z punktu widzenia islamu jest przede wszystkim pierwszym mono-teistą⁷². Podczas spotkania czytano Księgi Święte: fragment Księgi Rodzaju (17, 1-9), Psalm 47 oraz fragment Koranu (Sura 6, 75-85). Naczelny Mufti RP, Tomasz Miśkiewicz i ksiądz profesor Stanisław Kur wygłosili komentarze do czytań. W części modlitewnej zabrzmiała *dua* – muzułmańska modlitwa spontaniczna, modlitwa wiernych zakończona modlitwą *Ojczy nasz*. Autorka modliła się za zwierzchników religii i dialog między nimi:

„Dialog między religiami jest jedyną drogą wzajemnego poznania i zbliżenia. Módlmy się, aby przywódcy religii kontynuowali dialog w atmosferze szacunku i przyjaźni. Niech przyczynia się on do odczytania nowych sposobów współpracy na rzecz wspólnego dobra. Niech proces zbliżania się wyznawców różnych religii prowadzi ich do ubogacenia duchowego i oddania większej chwały Bogu”.

Na zakończenie wszyscy zebrani przekazali sobie znak pokoju.

VIII Dzień Islamu w Kościele Katolickim w Polsce odbył się pod hasłem *Pokój w obu tradycjach*. 26 stycznia 2008 roku w Warszawie miały miejsce jego centralne obchody. Wyznawcy obu religii modlili się w intencji pokoju oraz rozważali, na czym polega wartość pokoju w rozumieniu obu tradycji: islamskiej i katolickiej⁷³. Z potrzeby lepszego poznania się wyznawców różnych religii, których przywódcy szukają dróg porozumienia, wyniknęła – wysunięta przez Eugeniusza Sakowicza – propozycja utworzenia *Forum Abrahamowego*. Mogłoby być ono okazją do dyskusji i przełamywania barier wśród wyznawców religii uznających patriarchę Abrahama za swojego Ojca⁷⁴. Jak można zresztą przypuszczać, w obecnym wieku stosunki między światem islamu a światem Zachodu, pomiędzy islamem a chrześcijaństwem, staną się wyzwaniem, które obie strony muszą podjąć dla dobra całej ludzkości⁷⁵.

⁷¹ VII Dzień Islamu: naśladowamy Abrahama, a zbliżymy się do siebie, [w:] „Wiadomości KAI”, nr 5, 2007, s. 2.

⁷² Tenże.

⁷³ Dzień Islamu – modlitwa o pokój, [w:] „Przewodnik Katolicki”, nr 5, 2008 s. 11.

⁷⁴ Forum Abrahamowe, www.forum-znak.org.pl/index.php?t=przeklad&id=3071 [dostęp: 28.04.2007].

⁷⁵ S. Urbański (red.), *Chrześcijańska Europa. Wykłady wygłoszone w Studium Duchowości Europejskiej przy Centrum Kultury Katolickiego Stowarzyszenia „Civitas*

W podsumowaniu trzeba podkreślić, iż Tatarom należy się szczególny szacunek, gdyż przez wieki zachowali własną wiarę – również dzięki państwu polskiemu, im przyjaznemu⁷⁶. Dialog chrześcijańsko-muzułmański jest bez wątpienia świadectwem, że wyznawcy obu religii są dziećmi Jednego Boga; zostali przez Niego powołani do budowania sprawiedliwości i pokoju. Dialog międzyreligijny przyczynia się do ukształtowania ducha tolerancji, wzajemnego zrozumienia i poszanowania, stanowi wyzwanie czasów współczesnych.

Bibliografia

- Brzuszek S.B. i in. (red.), *Dialog chrześcijan z wyznawcami innych religii za wzorem św. Franciszka z Asyżu*, Warszawa-Rzym 2006.
- Brzuszek S.B. i in. (red.), *Od krucjat ku spotkaniu z muzułmanami w duchu św. Franciszka z Asyżu*, Franciszkańskie Centrum dla Europy Wschodniej i Azji Północnej Służba na Rzecz Dialogu Zakonu Braci Mniejszych, Warszawa-Rzym 2005.
- Michel T., Fitzgerald M. (red.), *Recognize the Spiritual Bonds which Unite Us. 16 years of Christian-Muslim Dialogue*, Pontifical Council for Interreligious Dialogue, Vatican City 1994.
- Nowak W., Pawlik J.J. (red.), *Islam w Europie Wschodniej. Historia i perspektywy dialogu. Materiały Konferencji Naukowej w Olsztynie (26 stycznia 2001)*, Olsztyn 2001.
- Sakowicz E., *Dialog Kościoła z islamem według dokumentów soborowych i posoborowych (1963-1999)*, Warszawa 2000.
- Sakowicz E. (red.), *Islam w dokumentach Kościoła i nauczaniu Jana Pawła II (1965-1996)*, Warszawa 1997.
- Sakowicz E., *Pryncypia dialogu Kościoła katolickiego z religiami Dalekiego Wschodu i Indii w świetle nauczania Soboru Watykańskiego II oraz dokumentów posoborowych*, Warszawa 2006.
- Sakowicz E. (red.), *Religie i pokój. Materiały z Sympozjum Naukowego w Państwowym Muzeum na Majdanku w Lublinie (19 maja 1993)*, Państwowe Muzeum na Majdanku, Lublin 1994.
- Sakowicz E. (red.), *Religie o drogach pokoju i bezdrożach wojny – Religions on Roads of Peace and Unbeaten Tracks of War*, Państwowe Muzeum na Majdanku – Światowa Konferencja dla Religii i Pokoju, Lublin 1995.
- Zaborski A. (red.), *Islam i chrześcijaństwo. Materiały z sympozjum (Kraków, 12-14 kwietnia 1994)*, Kraków 1995.
- Zimoń H. (red.), *Dialog międzyreligijny*, Lublin 2004.

Christiana w latach 1999-2002, Warszawa 2003, s. 181, przyp. 1.

⁷⁶ A. Skowron-Nalborczyk, *Islam jako...*, dz. cyt., s. 115.

Streszczenie

Autorka niniejszego artykułu analizuje działalność określonych międzyreligijnych instytucji, takich jak: Muzułmański Związek Religijny w RP, Stowarzyszenie Jedności Muzułmańskiej, Stowarzyszenie Braci Muzułmańskich, Związek Tatarów Polskich, Rada Wspólna Katolików i Muzułmanów. Ponadto prezentuje różne inicjatywy podejmowane na rzecz dialogu międzyreligijnego w Polsce – przedstawia konferencje naukowe poświęcone dialogowi z islamem, Pieniężnieńskie Spotkania z Religiami czy organizowane w Polsce corocznie od 2001 roku Dni Islamu. Głównym celem tych instytucji i inicjatyw jest prowadzenie dialogu dla zapewnienia międzyreligijnego pokoju.

Autorka omawia kulturową i religijną płaszczyznę dialogu chrześcijańsko-muzułmańskiego w dziejach powojennej Polski. Ponieważ od ponad 600 lat nasz kraj zamieszkują Tatarzy, wyznawcy islamu, istnieje wciąż potrzeba i konieczność podejmowania dialogu międzyreligijnego. Chrześcijanie i muzułmanie są braćmi i siostrami, wierzą bowiem w tego samego – jedyne Boga. Za pokój między religiami i narodami są jednak odpowiedzialni wyznawcy wszystkich religii.

Jednym z ważniejszych wydarzeń na rzecz dialogu chrześcijańsko-muzułmańskiego w Polsce było m.in. spotkanie Jana Pawła II z muzułmanami w Drohiczynie 10 czerwca w 1999 roku, podczas papieskiej pielgrzymki do Polski. Papież był przekonany, iż dialog z islamem jest drogą, która może doprowadzić do wzbudzenia większego szacunku do członków innych wyznań oraz przynieść pokój i harmonię światu. Dialog ten oznacza współistnienie w pokoju, wzajemne wzbogacenie, dążenie do poszanowania praw człowieka i sprawiedliwości.

Abstract

The present author analyses the activities of specified inter-religious institutions, such as the Muslim Religious Union in the Republic of Poland, the Association of Muslim Unity, the Association of Muslim Brothers, the Polish Tatars Union and the Catholic and Muslim Common Council. Moreover, the author also presents various initiatives taken for the benefit of the inter-religious dialogue in Poland – describes scientific conferences devoted to the dialogue with Islam, the Pieniężno Meetings with Religions or the organised in Poland annually since 2001 – Islam Days. The institutions' and initiatives' main target is to conduct a dialogue that would ensure inter-religious peace.

The present author also depicts cultural and religious platform of the Christian-Muslim dialogue in the post-World-War-II Poland's history. Since the Tatars, the Islam confessors, have been living in Poland for 600 years – still there is an urgent need and necessity to take up inter-religious dialogue. Christians and Muslims are brothers and sisters, for they believe in the same – the one and only God. However, the confessors of all religions are all responsible for peace among religions and nations.

Among many others – John Paul II's meeting with Muslims in Drohiczyn on June 10, 1999, during the Pope's pilgrimage to Poland, was one of the most significant events for the benefit of Christian-Muslim dialogue. The Pope was convinced that a dialogue with Islam is a way that may lead towards awaking a greater respect for other religions and also bring peace and harmony to the world. The dialogue means co-existence in peace, mutual enrichment, attempts to value human rights and justice.